

Бойцун Ірина Євгеніївна,
*кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української і зарубіжної літератури
ДЗ «Луганського національного університету
імені Тараса Шевченка»*

**РОМАН «КОЛО ЕЛУ» АНДРІЯ ЦІНЦІРУКА:
МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ
МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ**

Професійна підготовка вчителя української літератури в закладах вищої освіти передбачає, у першу чергу, набуття ним універсальних умінь і навичок. Мається на увазі вміння інтерпретувати тексти різних жанрів і стилів, толерантно дискутувати, відстоювати власну позицію, творчо застосовувати знання з інших наук, установлювати причинно-наслідкові зв'язки, критично оцінювати результати людської діяльності у природному середовищі, відображені у творах літератури, працювати в різних пошукових системах для отримання потрібної інформації, користуватися довідковими матеріалами, зокрема літературними енциклопедіями та словниками літературознавчих термінів тощо. Під час опрацювання матеріалів освітнього компонента «Сучасна українська література» майбутні вчителі отримують знання про розвиток новітньої української літератури, простежують спадкоємність традицій у класичній і сучасній українській літературі, відзначають жанрово-тематичне багатство новочасного українського літературного процесу, звертають увагу на специфіку художнього мислення нового покоління письменників.

Метою нашої статті є показати формування літературознавчої компетентності майбутніх учителів української літератури під час опрацювання на семінарі роману «Коло Елу» Андрія Цінцірука.

Здобувачам освіти пропонуються для обговорення питання:

1. Що символізувало коло Елу? Історія родини Елу.
2. Подорож по кільцю трамвая Ганни-Софії.

3. Історія ОУН-УПА в родині Ганни-Софії. Доля тітки Ольги і Дмитра, чоловіка героїні.

4. Зміни влади в Львові: від Польщі до Советів. Поведінка майора Барсукова.

5. У романі Марії Матіос «Солодка Даруся» єврей Гершко сказав: «А сьогодні надійшли такі часи, що колісниця їде – і людини не бачить. Переїде – і не спам'ятаєшся, що вже ні тебе нема, ні совісти твої, ні чести. Чоловік один, а колісниця кожного разу друга. ...ця колісниця, що в'їхала сьогодні в наше життя, не обмине ані німого, ані сліпого, ані християнина, ані іудея». Як ці слова стосуються долі героїв роману Андрія Цінцірука «Коло Елу»?

Протягом заняття здобувачі висловлюють власні думки, і під час обговорення вони повинні прозирнути в історію України через перипетії долі головної героїні та її рідних.

Міфологічні вірування українців сформувалися в ті часи, коли люди опановували закони світобудови та місця людини в часопросторі. До нас ці знання дійшли у вигляді міфів, сюжети й образи яких трансформувалися у творах письменників. Одним із таких образів є образ кола, що набуває у площині художнього твору багатозначності: від кола життя до космічної безконечності: «Коловрат нерідко називається сонцеворотом. Цей символ уособлює собою нескінченний рух життя, де одне явище змінюється іншим...Є символом річного обертання Землі навколо Сонця, закономірної зміни часів року, нескінченного руху, нескінченності космосу» [2].

Стилістичне зображення кола наявне у візерунках української вишивки, писанках, декоративних розписах. У такому разі воно виступає як «символ сонця, неба, символ повернення від множинності до одиницності, символ нескінченності, вічності, довершеності, досконалості, внутрішньої єдності» [1, с. 166].

Сюжет роману «Коло Елу» Андрія Цінцірука побудований за принципом кола: головна героїня твору Ганна-Софія напередодні свого дев'яносторіччя вирушає в подорож Львовом по маршруту кільцевого трамвая № 9. Під час

подорожі перед читачем проходять картини життя жінки: народження, пізнання світу, війна, зустріч з майбутнім чоловіком, діти та їхні долі, проблеми сьогодення й раптова смерть героїні.

Життєві колізії героїні супроводжує вислів, який вона чула змалку: коло Елу крутнулося. Уперше вона це коло побачила дитиною: «Ганна-Софія зупинилася. Тільки тепер вона побачила колесо, що висіло на тополі. Дівчина підійшла ближче й почала його розглядати. Коло було сплетене з лози. З одного боку був причеплений хрест, з другого – невелика, вистругана з дерева лялька» [3, с. 52].

Згодом Ганна-Софія дізналася, що її матері не можна було народжувати через загрозу смерті. Саме тому спочатку дівчина чула цей вислів з відтінком смутку: мати померла під час пологів, давши початок новому життю.

Коло Елу, про яке йде мова в романі, знаходилося в рідному хуторі матері Ганни-Софії. Його зробив Мирон із загадкової родини на прізвище Елу. Лише через багато років героїня дізналася значення цього прізвища: сусід у санаторії Валдас «сказав, що якщо він не помиляється, то естонською мовою слово «елу» означає «життя» [3, с. 64].

Зроблене Мироном коло було наділене властивостями передбачення: «Сусіди почали звертати увагу на те, що коло змінює своє положення: то хрест піднімається догори, то лялька. Побачили закономірність, що якщо хтось помирає – хрест опиняється зверху, народжується дитина – лялька. А коли нічого не відбувається, хрест і лялька висять із різних боків горизонтально» [3, с. 60]; «А от коли в один день були народження й похорони, то коло на півдні тримало одну позицію, а по півночі – іншу. Селяни в таких випадках між собою шепотілися: «Оце сьогодні крутнулося коло Елу» [3, с. 61].

Українська приказка «нашому роду нема переводу» є словесною варіацією кола, оскільки рід виступає як «символ незнищенності українського народу, безперервності життя, наступності поколінь, міцності сім'ї, щирості почуттів, передачі духовних скарбів, символ майбуття» [1, с. 683].

Наші предки вірили в переродження душ після смерті, закон сансари. Серед українців побутує повір'я, що якщо в роду хтось помер, то найближчим часом

чекай на народження нового представника роду. Реалізацію цього закону ми бачимо і в романі Андрія Цінцірука. У ранкових газетах було надруковано, на перший погляд, не пов'язані між собою повідомлення про смерть літньої жінки у трамваї і статистику народження за добу. Насправді, померлу пасажирку й одну з новонароджених дівчаток об'єднувало багато: «Але одна дівчинка, що народилася в пологовому будинку на вулиці Раппопорта, 8, таки привернула увагу медсестри. Вона не відрзнялася від інших ані вагою, ані зростом, ані зовнішністю, єдине – у неї біля лівого вуха була ледь помітна родима плямка. Також поведінка дівчинки була не схожою на поведінку інших немовлят. Вона не пхивкала, не плакала, не кричала, як інші діти, а лежала мовчки й дивилася в далечінь. Хтозна, можливо, вона приміряла своє нове ім'я в цьому світі.

Її подвійне ім'я – Ганна-Софія.

Коло Елу вкотре крутнулося» [3, с. 188–189].

Отже, у романі «Коло Елу» Андрія Цінцірука через міфологічний образ кола простежується спадкоємність поколінь, безперервність життя, закон сансари.

Таким чином, розгляд на занятті роману «Коло Елу» Андрія Цінцірука сприятиме формуванню літературознавчої компетентності майбутніх учителів української літератури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Енциклопедичний словник символів культури України / за заг. ред. В.П. Коцура, О.І. Потапенка, В.В. Куйбіди. 5-е вид. Корсунь-Шевченківський: ФОП Гаврищенко В.М., 2015. 912 с.
2. Слов'янський символ коловорот: опис і значення. URL: <https://ukrpublic.com/aktualne/slov-yanskij-simvol-kolovorot-opis-i-nachennya.html>
3. Цінцірук А. Коло Елу: роман. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 192 с.